

Doodgaan is in het spraakgebruik het gewone woord voor hetzelfde begrip, vooral in de tegenwoordige, toekomstende en onvolte verleden tijd. Het wordt ook gezegd van dieren en planten.

Ontslapen, de eeuwige rust ingaan, wordt vooral gezegd van een zacht en kalm sterven; het duidt op het langzaam wegzinken van de laatste krachten, het sluiten van de ogen en het insluimeren als voor een lange slaap.

Verscheiden doet vooral uitkomen dat men van alles gaat scheiden, dat men de wereld en alles voor altijd vaarwel zegt.

Overlijden drukt de gedachte van sterven eufemistisch uit; het geeft te kennen, dat de gestorvene naar een ander leven overgaat en stelt dus het sterven voor van zijn troostrijke zijde.

Afsterven sluit meestal de bijgedachte in van het gemis, dat de achtergebleven betrekkingen en vrienden, aan wie de overledene ontruikt is, door dit verlies ondervinden; het wordt dus vooral gebruikt als een zachte uitdrukking voor het overlijden van personen, van welke men met eerbied of liefde spreekt.

Eduard werd voor drie weken gevaarlijk ziek en dreigde te sterven. Zij zag, hoe haar moeders gezicht was weggeslonken, alsof zij zo sterven kon.

Wat zal er nu gebeuren? Op vastenavond dood te gaan! Och, vaderken, doe me toch niet weg! Ik zal doodgaan, als ge me wegdoet! (RAMBOUX)

Hij was in de gerustheid ontslapen dat hij in zijn eigen doodskleed zou worden gewikkeld. Weinige maanden geleden gaf Bakhuizen ons een levensbeschrijving van de kort te voren ontslapen hoogleraar Bake. Na een kortstondige ziekte is hij zacht in de Heer ontslapen.

Zijn **verscheiden** was rustig en kalm. Al zijn kinderen waren aanwezig bij zijn zalig **verscheiden**.

Hoe gevoelig moet het hart van een Nederlander zijn, wiens taal alleen het zaligend **overlijden** voor het sterven heeft? Ongelukkiglijk **overleed** de jonge Boudewijn aan de kinderpokken.

De vriend, wiens vroegtijdig **afsterven** wij betreuren. De ziekte en het **afsterven** van zijn enig kind. Groot was de rouw over zijn **afsterven**, niet slechts bij de zo innig aan hem gehechte zeelieden, maar ook bij allen, die het Vaderland beminden.

778. STIJFHOOFDIG, HOOFDIG, KOPPIG, EIGENZINNIG, HALSSTARRIG, HARDNEKKIG.

Niet geneigd naar anderen te luisteren, niet voor leiding en overreding vatbaar.

Stijfhoofdig is moeilijk te bewegen een houding of opvatting te laten varen of ongelijk te bekenen.

Hoofdig drukt dezelfde gedachte iets minder sterk uit : zijn eigen hoofd (wil, inzicht) verlangende te volgen.

Koppig drukt bovendien de bijgedachte uit van onhandelbaar, weerspannig. Het wordt ook van dieren gezegd.

Eigenzinnig komt enerzijds overeen met **stijfhoofdig**, maar drukt ook het bijdenkbeeld uit, dat men uit gehechtheid aan het oude of aan eigen inzicht voor geen reden vatbaar is.

Halsstarrig is hij, die niet wil buigen of wijken voor — zich niet wil voegen of schikken naar — of onderwerpen aan andermans wil : onverzettelijk. Het wordt meestal in een ongunstige opvatting gebruikt; soms zelfs in de betekenis van **weerspannig**.

Hardnekkig heeft dezelfde betekenis, maar kan ook gebruikt worden in de gunstige zin van : **onwrikbaar**.

Nu was Maurits van karakter onbuigzaam en stijfhoofdig. Onverdraagzaam in de hoogste graad, stijfhoofdig in zijn eens opgevatte begrippen. Om één hoofdig mens kan alles niet in de war gestuurd worden. De hoofdigste Boer. (STARING)

Baas V. was zeer koppig; hij wilde niets nieuws beproeven. Een vent gelijk een boom, een beeld van kracht en koppige wil. (E. CLAES)

De uomo man stond als ongemakkelijk en eigenzinnig, bij velen zelfs als ondraaglijk, te boek. Dat hij thans in zijn oppositie tegen de bondgenoten volhardt, zie dat is onverklaarbaar en niet veel beter dan de gril van een eigenzinnig oud man. (BUYS)

Deze bleef halsstarrig en wilde naar geen goede woorden luisteren. Dat zij halsstarrig en koppig is, dit is mijn schuld. Hij weigert halsstarrig zich met zijn broer te verzoenen.

Hij was hardnekkig van aard en gaf dus zijn plan niet op. Na een hardnekkige tegenstand, moesten ze zich eindelijk onderwerpen.

779. STIJL, SCHRIJFTRANT.

Stijl is de manier van zich in geschrift uit te drukken, bepaaldelijk met betrekking tot zinsbouw, woordschikking en woordenkeus; hij kan ook van het onderwerp afhankelijk zijn.

Schrijftrant is meer de eigenaardige wijze van inkleding der gedachten, die het gevolg is van persoonlijkheid der schrijvers.

Het bleek mij wenselijk stijl en taal zelve te onderwerpen aan zorgvuldige herziening. De voorschriften voor de vorm worden ons, van de jeugd af aan, ingescherpt en blijven ons in verdere leeftijd vergezellen : waarvan dan ook het gevolg is, dat wij allen, met weinige uitzonderingen, één stijl schrijven. Dichterlijke stijl. Ambtelijke stijl.

Hier komt weer het grondig verschil voor tussen de Engelse schrijftrant en de Franse. Stijl en schrijftrant, het getrouwe afdrukkel van de toestand der gemoederen.

780. STOK, STAF.

Een afgesneden rechte lange stam of tak van een boom,

Stok is de algemene benaming, hetzij hij gebruikt wordt om op te steunen, om te slaan of om er iets aan vast te binden.

Staf is enkel de stok die dient als steun of als teken van waardigheid.

Met een stok sloeg hij de bloemen af. Iemand met zijn stok dreigen. Hij nam zijn stok en hoed en ging weg.

De herdersstaf. De pelgrimsstaf. De maarschaksstaf. Hij is mijn staf en mijn steun.

781. STOMP, BOT.

Wat niet scherp is of wat zijn scherpte verloren heeft.

Stomp wordt meer van de punt gezegd, **bot** vooral van de snede.

In figuurlijke zin, betekent **stomp** traag van begrip, versuft; **bot** heeft de betekenis van niet snugger, niet scherp van verstand, dom.

Een stompe degen; een stompe naald. Ik ben stomp van het lezen geworden. Ik heb mij daar stomp op gedacht.

Een botte schaar; een bot mes. Hij is een bot mens.

782. STRAFFEN, AFSTRAFFEN.

Iemand voor een overtreding doen boeten.

Straffen is de algemene term.

Afstraffen drukt altijd de bijgedachte uit, dat de straf, die in

Synoniemen

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

